

Aleg. 60.

Sprawozdanie

Komisji gospodarstwa krajowego

o sprawozdaniu Wydziału krajowego w przedmiocie ustanowienia wędrownych nauczycieli rolnictwa.

Wysoki Sejmie!

Sprawa wędrownych nauczycieli rolnictwa dla ludu wiejskiego od dłuższego szeregu lat kraj nasz żywo interesuje. — Tak Wysoki Sejm jak Wydział krajowy i instytucje mające na celu podniesienie rolnictwa w kraju sprawę tę kilkakrotnie już podnosiły, wykazując jej doniosłość i korzyść dla podniesienia stanu gospodarstw włościańskich.

Komisja gospodarstwa krajowego w głównych tu tylko zarysach obecnie wnioski swe motywuje, przekonana będąc, iż w Wysokiej Izbie żądania jej pomyślnie załatwione zostaną.

Kto tylko kraj nasz zna, choć pobieżnie, przyznać musi z jednej strony, iż gospodarstwa rolne włościan naszych znajdują się obecnie w opłakanym stanie, a po drugie, że na włościanina naszego samem piśmiennictwem skutecznie działać nie można, najpierw, gdyż na nieszczęście oświata jeszcze zbyt małe postępy zrobiła, a powtóre, że z pewnem niedowierzaniem spogląda on na wszystkie nowe rady. Jeżeli co jeszcze najsilniej działać może i najprędzej trafia do przekonania, to żywe słowo, poparte przykładem, gdy to, co mu się zaleca, może on choć w przybliżeniu zaraz oczyma zobaczyć uskutecznione, i po empirycznej próbie pod sąd swój poddać, — łatwiej mu to wtedy pojąć, stąd też prędzej da się przekonać, prędzej da się nakłonić do porzucenia tego, co jego ojciec, dziadek i pradziadek robił, tej wiecznie powtarzanej maksymy, o którą się rozbijają nieraz najlepsze i najkorzystniejsze usiłowania i dążenia.

Zrozumiano to też już na całym zachodzie Europy — i śmiało powiedzieć można, że postęp a już nie rzadko i kwitnący stan gospodarstw włościańskich w innych krajach jak i w innych prowincjach naszej monarchii głównie przypisać należy użyciu wędrownych nauczycieli rolnictwa. — Aby jednak nauka ich skuteczną i płodną była, koniecznem jest, aby była przeprowadzona z pewnym naprzód już wytyczonym planem, by miała pewną ciągłość i łączność. Dla uzyskania zaś tego nieodzowni są stali nauczyciele; — wyręczanie się dorywczo uproszonymi ludźmi, choćby najbardziej fachowymi, nie może doprowadzić do pożądanego skutku. — Wysoka Izba i nasze instytucje z celem oświaty rolniczej tak też to pojmowały i od początku samego domagały się u c. k. Ministerstwa rolnictwa subsydyjów na utworzenie takich stałych posad, zostających przytem pod ścisłym i umiejętnym nadzorem władz rządowych.

Uwagę Wydziału krajowego zwraca tu zarazem komisya gospodarstwa krajowego, iż pierwszorzędnej doniosłości będzie wybór osób na posady tych nauczycieli wędrownych, i że oprócz fachowego wykształcenia w gospodarstwie i zrozumienia co dla włościan jest rzeczywiście potrzebnem i mogącym korzystać przynieść, należy wielką wagę kłaść na moralną stronę użytych osób, na ich zapatrywania się i zasady co do religii, ustroju społeczeństwa i t. d.

Istnienie u nas instytucyi „Kółek rolniczych“, rozwijającej się tak skutecznie dla dobra kraju i mogącej już teraz wykazać się chlubnymi owocami swej pracy i zabiegów, — i w tej mierze nie może jak tylko być nader pomocnem i ułatwiającem rzecz, to też przeprowadzenie i wprowadzenie w życie działalności nauczycieli wędrownych, powinno pójść wspólnie z pracą „Kółek rolniczych“, jedno drugiemu torując drogę ku postępowi. — Na to zapatrywanie widocznie że i c. k. Ministerjum się zgadza, gdyż nie sprzeciwiło się w tym duchu powziętej ostatniej uchwale Wysokiej Izby z minicnej kadencji.

Obecny stan sprawy jest ten, iż gdy Wydział krajowy na mocy uchwały Wysokiego Sejmu z dnia 4 Stycznia b. r. udał się z ponowną petycją do c. k. Namiestnictwa z prośbą o dalsze zakomunikowanie tej uchwały, — reskrytem z dnia 21. Marca b. r. c. k. Ministerjum rolnictwa oznajmiło, że jest skłonne przyznać na wykonanie projektu ustanowienia dwóch stałych wędrownych nauczycieli rolnictwa w Galicyi, począwszy od roku 1890 na razie na lat 5. rocznie po 2.000 zł. w. a. pod warunkiem że:

1. Kraj wyznaczy na cel powyższy takąż samą dotacyę, na tenże okres czasu.

2. Wybór kandydatów na wędrownych nauczycieli rolnictwa zawisłym będzie od przyzwolenia c. k. Ministerstwa rolnictwa.

3. W instrukcyi dla wędrownych nauczycieli rolnictwa zastszeżonym będzie dla c. k. Ministerstwa rolnictwa odpowiedni wpływ na zakres i kierunek działalności tych nauczycieli.

Wydział krajowy w swem sprawozdaniu z dnia 28. Lipca b. r. idzie w myśl powyższego reskryptu, i wychodząc z zapatrywania, iż na razie nie ma widoku wyjednania korzystniejszej dla kraju decyzyi c. k. Rządu w tej sprawie, stawia wniosek, aby Wysoki Sejm zecheiał zadość uczynić żądaniom c. k. Ministerstwa rolnictwa i uchwalił roczną dotacyę w kwocie 2.000 złr. na cel powyższy, zaczynając od roku 1890. — Z tem ostatniem, komisya gospodarstwa krajowego zgodzić się nie może, uważając bowiem rzecz za wielkiej wagi dla kraju nie chciałaby opóźniać wprowadzenia jej w życie, tem bardziej, że obsadzenie posady nauczyciela wędrownego, zdaniem Wydziału krajowego, nie napotka na trudności, gdyż w kraju naszym na odpowiednich siłach nie brak.

Komisya przeto wnosi, aby już od 1. Stycznia 1889. przeznaczyć kwotę 2.000 zł. na cel powyższy i wstawić ją w budżet krajowy tak, aby już na przyszły rok, choć jeszcze skromniejszymi siłami, zawsze już jednak rozpocząć można.

Nie zgadza się również komisya gospodarstwa krajowego ze zdaniem Wydziału krajowego, iż trzeba się zadowolnić tym tak skromnym datkiem c. k. Ministerstwa rolnictwa, gdyż „nie ma widoku wyjednania korzystniejszej dla kraju decyzyi c. k. Rządu“. — W rzeczach, które się krajowi słusznie należą, komisya gospodarstwa krajowego jest zdania, iż obowiązkiem jest Wydziału krajowego, nie zadowalniać się częściowem załatwieniem sprawy przez c. k. Rząd, tylko jak najenergiczniej domagać się sprawiedliwego i z dobrem kraju zgodnego przeprowadzenia rzeczy. — W tej też sprawie komisya gospodarstwa krajowego pozwala sobie Wydziałowi krajowemu przypomnieć co następuje:

W budżet państwowy od roku 1873. wstawiano na cel wędrownych nauczycieli rolnictwa po 10.000 zł., cyfra ta z biegiem lat wzrastała tak, iż w r. 1880. wynosiła już 17.000 zł. W r. 1881 c. k. Ministerstwo rolnictwa w preliminarz państwowego budżetu wstawiło kwotę 25.000 zł. na ten cel, motywując podwyższenie to o 8.000 zł.: „(preliminarz państwowy na r. 1881. stron. 39 Wanderunterricht)“ — iż jest ono niezbędnem, gdyż w Galicyi i Bukowinie

z powodu zamknięcia granicy, zamierzonym jest ustanowienie wędrownych nauczycieli, którzyby pouczali ludność rolniczą o zadaniu tejsze w sprawie chowu bydła i uprawy roślin pastewnych“. — Wysoka Rada państwa uchwaliła to podwyższenie i dotychczas corocznie te nadwyżki 8.000 zł. dla Galicyi i Bukowiny uchwała. Dotychczas jednak Galicya z tego nie otrzymała oprócz kilkuset zł. dawanych c. k. galic. Towarzystwu gospodarskiemu, gdy przy obecnej wysokości ogólnej tej dotacyi w kwocie 25.000 zł. należałaby się Galicyi słusznie jedna czwarta część tejsze t. j. 6.000 zł. rocznie.

Wobec więc tego stanu rzeczy, zadowolenie się Wydziału krajowego 2.000 zł. z funduszu państwowego uważa komisya gospodarstwa krajowego za niesłuszne i sądzi koniecznym, aby Wydział krajowy robił dalsze kroki i starania u c. k. Rządu dla uzyskania wyższej, słusznie należącej się krajowi subwencyi.

Nie może też tu zataić komisya gospodarstwa krajowego żalu swego, że w sprawie tej dla kraju przeważnie rolniczego tak ważnej, a ważnej i dla siły podatkowej państwa, wobec trudnych i ciężkich warunków dla rolnictwa w ogóle, c. k. Rząd nie czuł się spowodowanym przyjść krajowi w pomoc w takiej mierze, jak tego wymaga potrzeba, mając nawet na cel ten fundusze przez Radę państwa już uchwalone i budżetem państwowym objęte.

Oprócz tego komisya gospodarstwa krajowego wychodząc z tego zapatrywania, że nieodzowną jest rzeczą dla jasności wykładów dla włościan i dla ułatwienia im zrozumienia a więc i korzystania z nauk im udzielanych, — danie sposobności nauczycielom jak najwięcej demonstracyjnie pouczać. A gdy jest to nieraz niemożliwym na rzeczywistych egzemplarzach i przykładach, przeto zdaniem komisyi należy upoważnić Wydział krajowy w tych wypadkach, gdy się konieczność pokaże, do sprawienia przedmiotów uzmysławiających naukę, jak n. p. małe modele z drzewa, rysunki dokładne i t. d., — preliminarzując na to jednorazową kwotę aż do wysokości 250 zł.

Wysoki Sejm raczy przeto uchwalić:

1. Sejm wyznacza z funduszu krajowego na zaprowadzenie nauczycieli wędrownych rolnictwa dla włościan rocznie po 2.000 zł. w. a. na lat sześć, począwszy od 1. Stycznia r. 1889. i upoważnia Wydział krajowy do zużycia powyższych dotacyj, pod warunkiem, że c. k. Rząd będzie udzielał ze skarbu państwa na tenże cel rocznie po 2.000 zł. w. a. przez przeciąg lat pięciu, począwszy od 1. Stycznia 1890. Upoważnia zarazem Wydział krajowy do użycia powyższej kwoty 2.000 zł. celem zamianowania jednego nauczyciela wędrownego już począwszy od 1. Stycznia roku 1889.

2. Poleca się Wydziałowi krajowemu, aby robił dalsze starania u c. k. Rządu celem uzyskania wyższych dotacyj, będących w słusznej proporcji do funduszy państwowych, jakie państwo przeznaczca dla innych prowincyj na cel powyższy.

3. Upoważnia się Wydział krajowy do sprawienia w razie potrzeby dla wędrownych nauczycieli przedmiotów demonstracyjnych, mających służyć dla uzmysłowienia wykładów, — i wyznacza się na ten cel kredyt Wydziałowi krajowemu jednorazowo w kwocie aż do 250 zł.

Przewodniczący :
Wodzicki. w. r.

Sprawozdawca :
Leon Sapięha. w. r.

